

Sykehus – forretning eller forvaltning?

Av førsteamanuensis Bente Ohnstad

Helserettskonferansen 2017

Høgskolen
i Lillehammer

Lillehammer University College • hil.no

Helseforetakslovens begrunnelse

- Overordnet politisk styring
- Endringene hadde til hensikt å utgjøre en helhetlig organisasjons- og ansvarsreform med vekt på å skape klarere ansvars- og rollefordeling, for at det på denne måten skulle legges bedre til rette både for politisk styring og for virksomhetenes *produksjon* av helsetjenester

Helseforetakslovens begrunnelse

- Klargjøre rollefordeling og ansvarsfordeling innenfor spesialisthelsetjenesten i den hensikt å legge til rette for et bedre tjenestetilbud og bedre tilgjengelighet

Mål

- Mindre politisk detaljstyring
- Profesjonelle, ikke politisk dominerte styrever

Foretak vs forvaltning

- Helseforetaksloven er utformet etter mønster av foretaksloven
- Foretaksloven er utformet etter mønster av aksjeloven. Aksjeloven regulerer forretningsvirksomhet. Foretaksloven er begrunnet i behovet for annen regulering når staten driver forretningsvirksomhet

Foretaksmodellen

- Foretaksformen er særlig brukt i statlig engasjement i forretningsmessig virksomhet, som f eks Statkraft SF, Statnett SF, Statskog SF, Selskapet for industrivekstanlegg (SIVA SF), Medinnova SF og Statens kantiner

Statsforetak – begrunnelse for modellen

- Statsforetak er regulert i lov av 30. august 1991 nr. 71 om statsforetak. I motivene til loven heter det statsforetaksmodellen vil passe for næringsvirksomhet som bør drives ut fra forretningsmessige prinsipper. Selv om det ligger et element overordnet samfunnsansvar i foretaksmodellen, er økonomisk inntjening det primære

Beslutningsmyndighet og økonomisk ansvar

- Beslutningsmyndighet delegert fra politisk nivå til konsernstyrene i RHF også videre nedover
- Ikke krav om overskudd, men krav om å gå i balanse.
- Økonomisk resultatansvar (inntjeningsfokus)

Finansiering og organisering

- Innsatsstyrt finansiering ble innført i sykehusene i 1997
- Virkningene av denne finansieringen blandes ofte sammen med virkinger av helseforetaksreformen

Innsatsstyrt finansiering

- Pasientbehandling skal skje basert på pasientens behov og i henhold til lovverk og pasientrettigheter. ISF-ordningen skal ikke være styrende og finansiering av pasientbehandling må ses i lys av de samlede bevilgningene

Rapportering og revisjon

- Rapporterer ihht . regnskapsloven (for privat forretningsdrift)
- Privat revisjon av helseforetakenes regnskaper

Regnskapsloven

- I det økonomiske regnskapet beregnes eiendommer, tomter mv. i h.h.t såkalte gjenanskaffelsesverdier eller bruksverdier

Regnskapsloven

- Hvorfor er det interessant å vite
- gjenanskaffelsesverdien av gamle sykehusbygninger?
- (De er jo for lengst betalt for av skattebetalerne)

Politisk styring?

- Spesialisthelsetjenesten er regulert gjennom en rekke lover som setter krav til tilgjengelighet, helhet, likeverdighet, ansvarlighet, kvalitet, sikkerhet og samhandling
- Spesialisthelsetjenesteloven § 1-1
- Pasientrettighetsloven § 1-1
- Helsepersonelloven § 1 og 4
- Psykisk helsevernloven § 1-1

Organisatoriske rammer skal tilrettelegge for kvalitet

- Kvalitet skapes i møtet mellom den enkelte pasient og behandlings- og pleiepersonellet
- Foretaket plikter å legge til rette for at dette møtet blir kvalitetsfremmende
- Helsepersonelloven § 16

Hpl. § 16

- **§ 16.** *Organisering av virksomhet som yter helsehjelp og internkontroll*
- Virksomhet som yter helsehjelp, skal organiseres slik at helsepersonellet blir i stand til å overholde sine lovpålagte plikter.

Rettigheter og plikter ved ytelse av helsehjelp

- Helsepersonelloven inneholder en rekke pliktbestemmelse som har som mål å ivareta forsvarlighet
- Pasientrettighetsloven inneholder en rekke rettighetsbestemmelser som skal ivareta pasientens sikkerhet

Politisk styring forts.

- Helseforetakene er forpliktet til å styre etter disse bestemmelsene
- Helseforakloven § 1-1
- Gjør de det?
- Eksempel fra sykehuset innlandet
 - Manglende helhet
 - Manglende tilgjengelighet
 - Oppsplitting og fragmentering

Klarere ansvar?

- Hva innebærer ansvar?
 - Plikter
 - Pliktetterlevelse
 - Reaksjoner ved pliktbrudd

Hvem er ansvarlig når helseforetakene setter seg utover lovbestemte krav? Jf. Riksrevisjonens rapport om psykisk helsevern. Ingen!

Bedriftsøkonomi og samfunnsøkonomi

- ”**I motsetning til industrien** influerer uheldige disposisjoner i helsesektoren på økonomien for hele samfunnet. Innsparinger i helsetjenesten med reduksjon av kvalitet og sikkerhet vil kunne resultere i ekstra store utlegg for samfunnet for øvrig.”
- Sitat: Bjørg Marit Andersen i Dagsavisen

Offentlig tjenesteyting og produksjon av industriprodukter

- Offentlig velferdsforvaltning er basert på verdier som fremmer solidaritet, likeverd og trygghet. Helseforetakene forvalter samfunnets fellesverdier
- Forvaltningsloven stiller krav til saksbehandling (for eksempel utredning, begrunnelse). Offentlighetsloven stiller krav til åpenhet for å sikre demokratisk kontroll

Offentlig og privat virksomhet

- Det stilles vesentlig andre krav til den som forvalter offentlige midler enn til den som disponerer private midler
- Derfor slår helseforetakloven fast at forvaltningsloven og offentlighetsloven gjelder

Hvorfor passer ikke foretaksmodellen for sykehus?

- Helsetjenesten er finansiert over statsbudsjettet og ytelse av helsehjelp er ikke forretning/produksjon, men forvaltning av velferd. Vi har en omfattende helselovgivning som stiller krav til tjenestenes innhold og regulerer rettigheter og plikter. Disse er ikke uten videre forenlige med en forretningsmessig logikk

Oppsummering

- Produksjon av industrivarer er noe annet enn ytelse av helsehjelp
- Den industrielle logikk passer ikke alltid i helsetjenesten
- Pasienten kan ikke betraktes som en vare
- Helsepersonell er ikke produsenter, men fagpersoner som yter velferdstjenester

Oppsummering

- Helsepersonell har en rekke profesjonsplikter som forutsetter at man setter pasienten først
- Helseforetakene forvalter offentlige midler og ikke privat bedriftskapital
- Derfor bør sykehusene igjen bli en del av velferdsstatens infrastruktur – ikke selvstendige konsern underlagt bedriftsøkonomiske lover

